הרב הגאון ר׳ אהרן זלאַטאָוויץ זצ״ל

אין ניו־יאָרק איז פאָריקן חודש נפטר געוואָרן דער זקן הרבנים פון אַמעריקאַנער ראַבינאַט

• פון הרב אשר קאַצמאַן

בזכותו של אהרן נתנו לישראל ענני הכבוד, ובמותו נסתלקו
(תענית דף ט׳ ע״א)

פאָריקן חודש זונטיג, ג׳ טבת, איז אין טיפן עלטער פון 94 יאָר נסתלק געוואָרן אין ניו־יאָרק דער זקן הרבנים פון אַמעריקע הרב הגאון ר׳ אהרן זלאַטאָוויץ זצ״ל, איינער פון די וועטעראַנען פון אַמעריקאַנער אָרטאָדאָקסישן ראַבינאַט, סגן־יושב־ראש פון אגודת הרבנים און מחבר פון דעם באַקאַנטן שאלות ותשובות ספר ״נחלת אהרן״.

ביי אַ גרויסער לוי׳ ביי וועלכע מען האָט געזען אַ סך פראָמינענטע תורה־פערזענליכקייטן האָבן אים וואַרים מספיד געווען די פירער פון דער אגודת הרבנים הרב ר׳ שמחה עלבערג. הרב ר׳ צבי הירש גינזבורג, הרב ר׳ יצחק פופקא, די אייניקלעך הרב ר׳ מאיר יעקב פלאטניק, ראש־הישיבה אין ישיבת ״דרך חיים״, ר׳ חיים צבי קיפעל פון שיקאַגאָ, (זון פון זיין באַקאַנטן איידעם הרב ר׳ יעקב קיפעל ז״ל) און זיין זון הרב ר׳ מאיר יעקב זלאַטאָוויץ.

דער גרויסער נפטר איז געבראַכט געוואָרן לקבורה קיין ירושלים אין דער חלקת הרבנים, פון ״עזרת תורה״, און עס האָבן אים דאָרט מספיד געווען די גדולי־הרבנים וראשי הישיבות, הרב ר׳ עוזר, ראש ישיבת פתח תקוה־לאָמזשע, הרב ר׳ שלמה זלמן זאנענפעלד, אייניקל פון הגאון ר׳ יוסף חיים זאָנענפעלד זצ״ל און הרב עזרא ראדקין משגיח רוחני ישיבת ״נר משה״, אַ קרוב פון דער משפחה, וועלכע האָבן אין שטאַרקע ווערטער געשילדערט די פערזענליכקייט פון גרויסן נפטר, און זיינע פאַרדינסטן.

אַ בילד פון הרב זלאַטאָוויץ זצ״ל בעת זיין אַנקומען קיין אַמעריקע

איצט ווען מיר האַלטן שוין נאָך די שלשים פון בכי, פון די פילע פריינד און פאַרעהרער פון נפטר אויף ״כי גוע אהרן״, איז נאָר רעכט צו ווידמען אַן אָפּשאַצונג אויף אָט דעם אדם גדול בתורה ווועמענס לאַנגע יאָרן סיי אין אייראָפּע און סיי אין אַמעריקע, גוטע און ל״ע שלעכטע, זענען געווען דורכגעדרונגען מיט תורה ומצוות, און וועמענס רבנות איז געווען לשם ולתפארת אין גייסט פון דער וועלט־באַרימטער לאָמזשער ישיבה גדולה וואָס ער איז געווען איינער פון די גדולי וחשובי התלמידים.

הרב ר׳ אהרן זלאָטאָוויץ לעבן איז געווען אַ קייט פון לימוד־התורה און מעשים טובים אין דער מדריגה און בחינה פון אהרן הכהן: ״אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה״ק״ [אבות פ״א]. שטילערהייט און פול מיט באַשיידנקייט האָט הרב זלאַטאָוויץ דאָ אין לאַנד פון טומעל און פילדערנדיקן הור־האַ, מיט זיין רבנישע הנהגה, חידושי תורה און מידות טובות געהאָלפן אויסשפרייטן די ענני הכבוד פון תורה און יראת שמים, און דאָס אַלץ מיט אהבת שלום און אהבת הבריות. ס׳איז אַזוי אַרום ביי אים אויך מקויים געוואָרן ״והנה פרח מטה אהרן, ויצא פרח ויציץ ציץ״ (במדבר י״ז), וואָס קומט צום אויסדרוק סיי מיט די דערגרייכונגען זיינע לטובת חיזוק־היהדות אין אַמעריקע און סיי מיט משפחה, וואָס איז ממשיך אָט די שיינע מסורה.

יוגנט־יאָרן אין לאָמזער ישיבה

הרב ר׳ אהרן זלאַטאָוויץ איז געבוירן געוואָרן אין טראשין, נעבן לאָמזשע אין יאָר תרנ״ו ביי זיין פאָטער, דעם גרויסן ירא ד׳ ר׳ מאיר יעקב זלאַטאָוויץ ז״ל, און ביי זיין מוטער די צדיקת מרת יענטע הי״ד וועלכע איז אומגעקומען על קידוש השם אין די יאָרן פון גרויסן חורבן־אייראָפּע.

אַלס יונג קינד האָט ער געלערנט ביי זיין פעטער דער שוחט פון טראשין, נאָכדעם אין דעם חדר פון לאָמזשע, און באַלד נאָך דער בר מצוה אין דער באַרימטער ישיבה פון לאָמזשע, וואו ער איז שוין געווען ראוי צו לערנען צוזאַמען מיט די פיל עלטערע בחורים אין יאָרן פון אים. און וואו ער ווערט באַקאַנט אַלס ארקע טראשינער. זיין התמדה אין לאָמזשע איז געווען אַזוי גרויס, אַז ער פלעגט אַהיימפאָרן בלויז איינמאָל אין 2 יאָר. דערפאָר אָבער פלעגט זיין מוטער די צדיקת, אים קומען זעען יעדן ערב ראש חודש 3 מאָל אַ יאָר. זי פלעגט גיין צופוס פון טראשין ביז לאָמזשע 10 שעה נאָכאַנאַנד, ווייל זי האָט ניט געוואָלט ח״ו פאָרן צוזאַמען מיט גויים, אָדער פרעמדע מענער אויף איין וואָגן. זי פלעגט אים דאַן ברענגען געבעקן, פרוכטן וכדומה, וועלכע דער יונגער אַרקע טורשינער פלעגט צעטיילן פאַר זיינע אָרימע חברים בחורים.

ער האָט אין לאָמזשע זיך דערוואָרבן אַזאַ נאָמען, אַז ער האָט אין יאָר תרע״ד באַקומען אַ בריוו פון ״חפץ־חיים״, אַז ער ווערט אויפגענומען אַלס תלמיד אין ראַדין. ער האָט זיך טאַקע געגרייט צו פאָרן לערנען אין ״חפץ־חיים׳ס״ ישיבה, אָבער אינצווישן איז אויסגעבראָכן די וועלט מלחמה, און ער איז אַזוי אַרום פאַרבליבן אין לאָמזשע.

דאָרט אין לאָמזשע איז ער מקורב געוואָרן צו די ראשי־הישיבה די גאונים ר׳ יחיאל מיכל גאָרדאָן זצ״ל און ר׳ זעליג רוך זצ״ל און דעם גרויסן בעל מוסר, דער לאָמזשער משגיח רוחני ר׳ משה ראזענשטיין זצ״ל, וועלכע האָבן אין די ערשטע יאָרן פון דער מלחמה 16־1914 אים באַשטימט זיך אָפּצוגעבן מיט ראַטעווען די בני־תורה פון דער ישיבה פון מאָביליזירט ווערן אין דער אַרמיי. זיין מסירת־נפש פאַר אָט דער מצוה פון פדיון שבויים, דורך מאַכן פאַר ישיבה־לייט פאַלשע פעסער א.א.וו. איז געווען עד להפליא. ניט איינמאָל האָט ער פערזענליך איינגעשטעלט דאָס לעבן ביים אַריינשמוגלען זיך אין די קאַזאַרמעס איבערצוטאָן די מאָביליזירטע ישיבה־בחורים אין פראָסטע ציווילע קליידער און אַזוי אַרום זיי ראַטעווען פון אַוועקגעשיקט ווערן צום פראָנט. איינער פון זיי איז געווען פון די באַקאַנטע חשובי תלמידי לאָמזשע הרב ישעי׳ שפיגעל, וועלכער איז שפּעטער געווען רב דאָ אין ברוקלין. ער פלעגט אויך שאַפן פיל געלט משחד צו זיין די אָפיצירן בכדי צו באַפרייען די ישיבה־לייט.

הרב זלאַטאָוויץ האָט מיר דערציילט, אַז אינמיטן דער מלחמה, ווען די סכנה אָנצוגיין מיט אָט דער פדיון־שבויים אַרבעט איז געוואָרן זייער גרויס, האָט

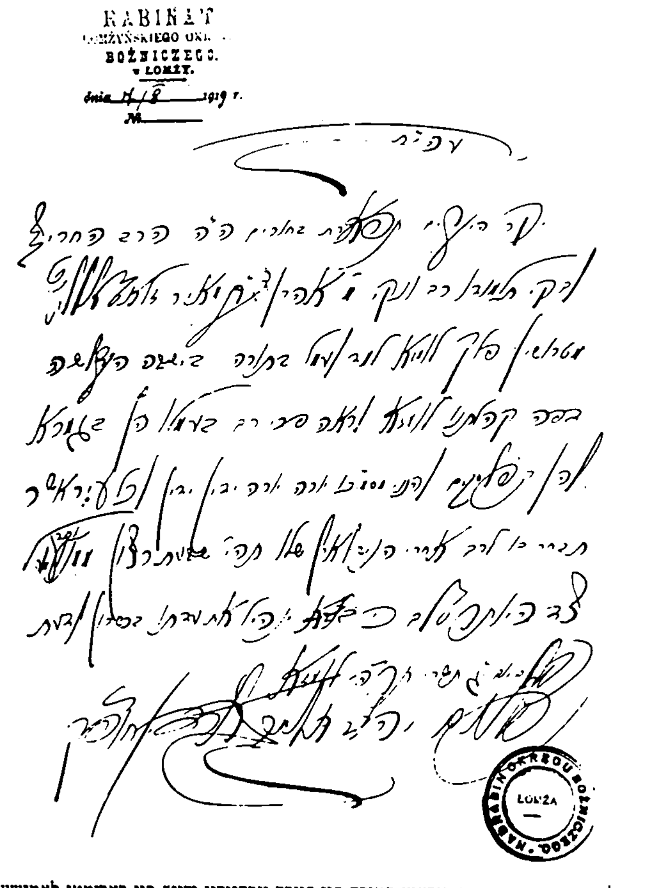

KABINAT
...ŻYŃSKIEGO OKR.
BOŻNICZEGO
w ŁOMŻY.
dnia ... 1919 r.

הרב זלאַטאָוויץ׳ס האַנט־געשריבענע סמיכה פון ״יורה יורה־ידין ידין״ פון באַרימטן לאָמזשער רב הג״ר יהודה ליב גאָרדאָן זצ״ל.

איינמאָל דער ראש־הישיבה הגאון ר׳ יחיאל מיכל גאָרדאָן זצ״ל ניט געוואָלט שטעלן אויף זיך ווער עס זאָל עס טוען. האָט ער געוואָרפן דער ״ווילנער גאון׳ס גורל״, און דער גורל איז געפאַלן אויף דעם פסוק פון פ׳ וארא ״הוא אהרן ומשה אשר אמר ד׳ להם הוציאו את בני ישראל״. דער ראש הישיבה האָט דאַן געזאָגט, אַז דאָס מיינט מען ווידער, אהרן טראשינער, וועלכער קען אַזוי גוט פויליש און האָט שוין אַזויפיל ערפאַרונג. דער צווייטער מיינט מען דעם צדיק און גרויסער בעל מוסר ר׳ משה ראָזענשטיין זצ״ל, אָט דיביידע ״אהרן ומשה״, זאָלן עס זיין די שלוחים צו ראַטעווען די בני־ישיבה פון פראָנט... ווען מ׳האָט זיך געגוויטיקט אין פיל געלט בכדי אינטערצוקויפן דעם הויפט־קאַפּיטאַן, האָט דער ראש הישיבה אַוועקגעגעבן זיין גאָלדענעם חתונה זייגער און דערמיט האָט ר׳ אהרן באַפרייט דעם חשובסטן בחור פון דער ישיבה ממש פון דער פראָנט ליניע... הרב זלאַטאָוויץ האָט פילמאָל געזאָגט, דאָס ער איז זיכער, אַז דאָס וואָס ער האָט דערגרייכט אַזאַ אריכות ימים, איז געווען אין זכות פון יענע מצוות פון פדיון שבויים מיט וועלכע ער האָט זיך אָפּגעגעבן מיט גרויס מסירות נפש.

אין יאָר 17־1916 אינמיטן דער ערשטער וועלט־מלחמה איז הגאון ר׳ יעקב קאַמענעצקי זצ״ל אָנגעקומען אין דער לאָמזשער ישיבה נאָך אַלס אַ בחור. ער איז געקומען פון מינסק, וואו ער האָט זיך געפונען מיט די ישיבה־לייט וואָס זענען ביים אויסברוך פון דער מלחמה אַנטלאָפן פון סלאָבאָדקע, צוזאַמען מיטן ראש הישיבה הגאון ר׳ משה מרדכי עפשטיין זצ״ל. ווען דער פראָנט האָט זיך דערנענטערט צו מינסק, האָט ר׳ יעקב זיך דערוואוסט, אַז אין לאָמזשע האָט מען דערלויבט די פליטים זיך צוריק אומצוקערן אין זייער שטאָט ווייל זי איז געווען באַפעסטיגט און די לאָמזשער ישיבה מיט אירע איבער 200 בחורים, און אירע ראשי הישיבה האָבן זיך שוין אויך צוריקגעקערט, איז טאַקע אויך ר׳ יעקב אָנגעקומען אַהין. און ווי הרב זלאַטאָוויץ זצ״ל האָט מיר דערציילט, האָט דאַן דער ראש הישיבה הגאון ר׳ יחיאל מיכל גאָרדאָן אים אויפגענומען מיט גרויס כבוד און ר׳ יעקב האָט דאָרט געלערנט קנאַפּע 2 יאָר בהתמדה רבה. הרב זלאַטאָוויץ האָט דערציילט אַז אין אָט דער צייט האָט ער געהאַט די זכיי׳ און פאַרגעניגען צו לערנען דעם הויפט־סדר פון דער ישיבה בחברותא מיט ר׳ יעקב׳ן, הגם ר׳ יעקב איז געווען מיט 5 יאָר עלטער פון הרב זלאַטאָוויץ. דאָס לערנען בחברותא האָט זיי טאַקע באַפריינדעט אויף זייער גאַנצן לעבן.

הרב זלאַטאָוויץ ביים תהלים זאָגן ביי דער דערעפענונג פון דער 51טער קאָנווענשאָן פון אגודת ישראל. נעבן אים יבלח״ט הרב שלמה ראָטענבערג.

נאָך ר׳ יעקב׳ס צוריקפאָרן קיין סלאַבאָדקע האָט הרב זלאַטאָוויץ אָנגעהויבן לערנען פוסקים און הלכה און אין סוף יאָר תרע״ט, זייענדיג אַ בחור פון 23 יאָר, האָט ער באַקומען זיין סמיכה אויף רבנות, פון ״יורה יורה - ידין ידין״ פון דעם מו״צ פון לאָמזשע הגאון ר׳ יוסף אברהם ציגאַוויץ, מחבר פון פילע ספרים. אַ חודש שפּעטער אין תשרי תר״פ קריגט ער סמיכה פון דעם אב״ד פון לאָמזשע הגאון ר׳ יהודה ליב גאָרדין זצ״ל, וועלכער באַצייכנט אים אַלס דער ״תפארת הבחורים״ פון דער ישיבה, און ״הרב החריף ובקי, תלמידו רב ונקי... יורה יורה, ידין ידין וכו׳ וכל עיר אשר תבחר בו לרב אחרי הנישואין שלו תהי׳ שבע רצון ממנו על צד היותר טוב״.

אין יאָר תרפ״ב האָט ער חתונה מיט זיין פרוי הרבנית מרת פרומע פאַסטערניאַק פון גראַיעווע נעבן אסטראלענקא, וואו זיין שווער האָט אים געהאַלטן פאַר קרוב צוויי יאָר אויף קעסט, און ער האָט געלערנט מיט גרויס התמדה, ביז ער איז אָפּגעפאָרן קיין אַמעריקע.

הרב זלאַטאָוויץ זצ״ל ביי אַן אויפטריט מיט אַ פּאָר יאָר צוריק פאַרן ועד הפועל פון אגודת הרבנים אין אַמעריקע.

שווער לעבן און רבנות אין אַמעריקע

אין יאָר תרפ״ד איז הרב זלאַטאָוויץ אָנגעקומען מיט זיין רביצין קיין אַמעריקע. די שול ״אנשי אסטראלענקא חברה תהלים״ אין ניו יאָרק, האָט אים אַרויסגעפאָדערט פון גראַיעווע־אסטראלענקא אויף זייער אחריות, אָבער זיי האָבן אים למעשה ניט אויפגענומען אַלס רב מיט שכירות. ער האָט טאַקע די ערשטע יאָרן געלעבט אין אומבאַשרייבלעכע דחקות. געווען טעג וואָס ער האָט ניט פאַרמאָגט קיין איינציקע פּעני און ווען אַ קינד איז געבוירן געוואָרן האָט זיין פרוי ניט געקענט גיין אין שפּיטאָל. ער האָט אפילו ניט געהאַט קיין פופצן סענט פאַר׳ן דאָקטאָר, ווען דאָס קינד איז געבוירן געוואָרן אין דערהיים און באַלד קראַנק געוואָרן. דאָס קינד איז טאַקע געשטאָרבן. ער האָט געזוכט פאַרשידענע פרנסות, אָבער זיי זענען געווען פאַרבינדן מיט נסיונות אין אידישקייט און ער האָט זיך איינגעשפּאַרט צו בלייבן וואָס ער איז געווען: אַ לאָמזשער ישיבה־מאַן.

האָט ער טאַקע ביטער געליטן פאַר קרוב צוויי יאָר, אָבער אויך אין דעם שווערן דחקות, און ניט געאַכט אויף די דעמאָלטדיקע אַמעריקאַנער אומשטענדן, ווייטער געלערנט בהתמדה רבה.

ערשט שפּעט אין יאָר תרפ״ה ביז תרפ״ז האָט די פריערדיגע שול נאָכ׳ן באַקענען זיך מיט זיין גרויסער לומדות און זיין כוח אַלס דרשן אים אויפגענומען אַלס זייער רב. פון דאָ אָן האָט שוין גענומען שטייגן זיין פרסום, און אין יאָר תרפ״ז האָט אים ״אויפגעכאַפּט״ אַלס רב די שיינע קהילה אין ברוקלין ״עץ חיים אנשי לובין״ וואו ער האָט משמש געווען ברבנות מיט גרויס כבוד און אָנזעען פאַר קרוב אַ יובל יאָרן. זיין רבנות הנהגה האָט אַרויסגערופן גרויס אָנזעען און ער איז געוואָרן פון די חשובע מיטגלידער אין ועד הפועל פון דער אגודת הרבנים, וואָס איז דעמאָלט געווען די רעפּרעזענטאַטיווע אָרגאַניזאַציע פון די אָרטאָדאָקסישע רבנים אין אַמעריקע מיט הונדערטער חברים פון די פּראָמינענטסטע רבנישע פערזענליכקייטן אין לאַנד. (אין די שפּעטערע יאָרן איז ער דערוועהלט געוואָרן אַלס סגן־נשיא פון דער אגודת הרבנים, ווועמענס נשיא ס׳איז געווען הגאון האדיר מרן ר׳ משה פיינשטיין זצ״ל).

הרב זלאַטאָוויץ איז אויך פיל טעטיג געווען אַלס חבר פון ועד הפועל אין ועד הרבנים אין ניו יאָרק, און שפּעטער געוואָרן דער מנהל פון ועד הרבנים פון ברוקלין וואו ער האָט צוזאַמענגעאַרבעט מיט אַזעלכע באַרימטע רבנים ווי ר׳ משה ראָזען, ר׳ משה יעקב טאָמאַשאָוו און ר׳ ניסן טעלושקין. די דערמאָנטע רבנים, מחברים פון חשובע ספרים דערמאַנען זיין נאָמען אין זייערע חידושי תורה מיט גרויס כבוד און הערצה.

די אַרבעט פון די דעמאָלטדיקע רבנים אויפצוהאַלטן דאָס אידישקייט אין אַמעריקע, איז ניט געווען לייכט. די נסיונות פאַר די ניי־געקומענע אידן פון מעבר־לים זענען געווען גוואַלטיק שווערע. און די רבנים האָבן געמוזט פירן אַ ביטערן קאַמף פאַר׳ן אידישן חינוך, פאַר כשרות און שמירת שבת. אין אָט אַלע די געביטן האָט זיך הרב זלאַטאָוויץ צוזאַמען מיט די דערמאָנטע און אַנדערע גדולי הרבנים גאָר שטאַרק אויסגעצייכנט, קלאַמערנדיק זיך קאָנסעקווענט און מיט ישרות צו שיצן די חומות־הדת ווי עס האָט געפאַסט פאַר אַ תלמיד מובהק פון די גאונים פון פריערדיקן דור.

אינטערעסאַנט איז דאָ אַרויסצוהויבן אַ שטריך פון הרב זלאַטאָוויץ׳ס קאַמף פאַר אמת׳ע אידישקייט, ווייל דערין האָט ער זיך באַזונדערס אויסגעצייכנט און געווען אַ מוסטער פאַר אַנדערע זיך ניט צו לאָזן מיטרייסן מיטן שטראָם.

ווי באַקאַנט איז ער אויך געווען אַ מפורסם׳דיגער מוהל (דאָס מוהל׳שאַפט האָט ער געלערנט פאַר מערערע חדשים אין וואַרשע פאַר זיין אָפּפאָרן קיין אַמעריקע) און פאַר פיל יאָרן אויפגעפאַסט, אַז די מצוה פון מל זיין זאָל בלייבן כדת וכדין. מיטאַמאָל איז אין אַמעריקע אויפגעקומען אַ א.ג. ״גאָמקע קלעמפּ״. פיל מוהלים האָבן זיך דערין אָנגעכאַפּט און ס׳איז געוואָרן פּאָפּולער. הרב זלאַטאָוויץ אָבער האָט געהאַלטן, אַז דאָס איז אסור. ניט נאָר האָט ער זיך אַליין אָפּגעזאָגט דאָס נוצן דעם קלעמפּ, נאָר פּראָקלאַמירט אַז אויב מען מאַכט עס, דאַרף מען נאָך אַמאָל מטיף זיין די דם ברית פון דער מילה. ער האָט גע׳פסק׳נט, אַז אויב מען האָט עס געטאָן אום שבת איז עס גאָר אַ שאלה פון חילול שבת.

דער דאַזיקער קאַמף האָט הרב זלאַטאָוויץ געקאָסט פיל פערזענליכע

רדיפות. ער האָט צוליב זיין "עקשנות" פאַרלוירן זיינע ברית'ן אין אַלע שפּיטעלער וואו מען פלעגט אַמאָל מאַכן אַלע ברית'ן. אָבער ער האָט אַלע די פאַרלוסטן מקבל געווען בשמחה, און געווען שטאָלץ אויף זיין ניט פוגע צו זיין אין דת ודין, הגם אַנדערע רבנים האָבן עס צוליב דוחק הפרנסה יאָ מתיר געווען.

מיט אַלע זיינע פיל רבנישע פליכטן, איז ער פאַרבליבן ביי דער התמדה פון זיינע יונגע יאָרן ווען ער איז שוין געווען אַ בקי בש"ס און תמיד געבליבן ראשו ורובו באהלי תורה. יעדער ליידיגע מינוט פון זיין רבנות און עסקנות הציבור איז געווען געווידמעט דעם לימוד התורה. ער פלעגט אויפשטיין יעדן טאָג 5 אַזייגער פאַרטאָגס, אפילו ווען עס איז נאָך פינסטער, און געלערנט ביי אַ ליכט, ניט וועלנדיג אָנצינדן די עלעקטרי און שטערן די בני בית אין זייער שלאָף. ווי די קינדער האָבן דערציילט ביי דער שבעה, איז כמעט ווי ניט געווען אַ טאָג, זיי זאָלן זיך אויפוועקן אינדערפרי צו עפּעס אַנדערש ווי צום ניגון פון זייער פאָטערס תורה־לערנען.

זיין זון הרב ר' יעקב מאיר זלאַטאָוויץ, דער גרינדער פון באַקאַנטן און פאַרדינסטפולן "אַרטסקראָל־מסורה" פאַרלאַג פון ספרי־קודש אויף ענגליש, האָט מיר געזאָגט, אַז זיין טאַטנס ניגון ביים זיצן און לערנען, איז געווען וואָס האָט אים אינספּירירט זיך איבערצוגעבן צו דער עבודת הקודש זיינער פון הרבצת התורה פאַר מאַסן אידן וואָס האָבן ניט געהאַט קיין לייכט צוטריט צום תורה־וויסן אין דעם אָריגינעלן לשון הקודש. דער חשובער רב מיין פריינד הרב ר' ישראל לייטער האָט מיר דערציילט אַז ווען ער איז געווען מיט אים אין קאָנטרי אין די בערג, פלעגט הרב זלאַטאָוויץ זיצן באַהאַלטן אַ גאַנצן טאָג ממש, אונטער אַ בוים און ניט מפסיק געווען אַ מינוט פון לערנען תורה.

מיט אָט דער התמדה, און געבענטשט אויך מיט אַ גוטן זכרון, איז טאַקע זיין בקיאות אין ש"ס ופוסקים געווען אַ פענאָמענאַלע. ער האָט געדענקט יעדן עמוד אין ש"ס אין יעדן סעיף אין שולחן ערוך. ניט לאַנג פאַר זיין פּטירה, איז ער געווען ביי אַ דין־תורה, און געמאַכט שטוינען די אַנדערע רבנים מיט דערמאַנען זיי אַ סעיף קטן אין חושן־משפט, וואָס אַנדערע האָבן פאַרזען. ער איז טאַקע אויך געווען אַ גייסטרייכער מחדש אין תורה און אַ צאָל פון זיינע חידושי תורה, זענען פאַרעפנטליכט געוואָרן אין משך פון די יאָרן און פיל תורה־ירחונים.

ספר נחלת אהרן

אין יאָר תשמ"ב גיט ער אַרויס זיין ספר "נחלת אהרן" אַ ספר פול מיט שו"ת און חידושי תורה, וואָס ער האָט דאָ געשאַפן אין אַמעריקע, און וואו עס באַווייזט זיך טאַקע זיין בקיאות בש"ס ופוסקים. דאָס ספר אַנטהאַלט אויך פיל אָרגינעלע חידושי אגדות פון וואונדערליכע דרשות וואָס ער האָט געהאַלטן פאַר פיל יאָרן. באַזונדערס חשוב אין דעם ספר זענען שו"ת וואָס ער האָט זיך דורכגעשריבן מיט זיין רבי'ן הגאון ר' יחיאל מיכל גאָרדאָן זצ"ל, וועלכער באַצייכנט אים "כבוד ידיד נפשי ולבבי, הרב הגאון המפורסם סוועוק"ה, רב פעלים בעד עמו ותורתו" וכו' און די וואַרימע הסכמות פון די גאונים הרב ר' משה פיינשטיין זצ"ל און הרב ר' יעקב קאַמענעצקי זצ"ל א.א. דער ספר פון איבער 200 זייטן איז אַרויסגעגעבן געוואָרן פון זיין באַרימטן זון, דער אַרויסגעבער פון הונדערטער ספרים דורך זיין באַוואוסטן "אַרטסקרול"־מסורה פאַרלאַג הרב ר' יעקב מאיר זלאַטאָוויץ. דער ספר וואָס איז געדרוקט געוואָרן אין איבער 2 טויזענט עקזעמפלאַרן איז ממש אין 2 יאָר אויספאַרקויפט געוואָרן. אין דעם ספר בענטשט ער טאַקע זיין טייערן זון און זיין פרוי פייגע רחל תחי' פאַר זייערע אַרבעט אַז זיי זאָלן זוכה זיין צו האָבן קינדער גרויסע תלמידי חכמים [וועגן די אָפּשאַצונג פון דעם ספר זעט דעם ירחון "הפרדס" פון סיון תשמ"ב, פון הרב ע. פריד, וואו ער שרייבט אַז דער מחבר איז איינער פון די איבערגעבליבענע פון די מלכות התורה אין ליטע נאָך פון דעם אַלטן דור און ער ברענגט אַז הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל שרייבט אין זיין הסכמה "הספר הוא ראוי לעולם התורה בין לתלמידי הישיבות ובין לרבנים גדולי תורה, שכולם ימצאו בו חפץ וצורך בו".

דער מחבר האָט זוכה געווען צו איבערלאָזן אַ תורה'דיגע פאַמיליע פון קינדער, אייניקלעך, און אוראייניקלעך, וואָס האַלטן זיך גרויס ביי תורה ומצוות. עס פּאַסט זיך דאָס וואָרט, וואָס איך האָב אַמאָל פון גרויסן נפטר געהערט ביי אַ בר מצוה פון אַן אייניקל פון הגאון ר' יעקב קאמענצעקי זצ"ל. דער פסוק זאָגט אין פ' ויחי "ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי, והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך". פאַקטיש איז דאָ דער אויסדרוק "והנה הראה אותי" וכו', אַ גאַנץ מאָדנער. ריכטיקער וואָלט דאָ געווען צו זאָגן "והנה הראה לי... השי"ת האָט מיר געוויזן, נאָר דאָס טאַקע, האָט יעקב אבינו געוואָלט אויסדריקן. ניט האָט ג-ט מיר זיי געוויזן, נאָר טאַקע מיך... אין מיינע אייניקלעך זע איך זיך אַליין... איך זע אין זיי מיין הנהגה און מיינע אידעאַלן... אגב, איז דאָ אפשר כדאי צו דערמאַנען אַז אין דער שבעה פון זיין פטירה איז געבוירן אַן אוראייניקל און אין די שלושים נאָך איין אור־אייניקל וואָס ביידע טראָגן זיי דעם נאָמען פון זייער גרויסן עלטער־זיידן.

דער גרויסער נפטר, ווי מיר זעען, האָט טאַקע אַליין אויך זוכה געווען דורך זיינע קינדער צו דערקענען זיך אַליין, און זאָל טאַקע זיין העדליכער וועג פון תורה און אהבת חסד, אַ מוסטער פון דעם דור הישן וואָס איז נאָך געבליבן פון די שיירי אנשי הכנסת הגדולה פון דעם דור העבר, זיין אַ לימוד פאַר זיי און אונז אַלע, ויהא זכרו ברוך לעולם ועד ותנצבה"ח אמן ואמן.

פּינחס מאַנדעל

אַנערקענטער סעמעטערי עקספּערט

מיט העכער 30 יאָר דערפאַרונג

קרקע אויף אַלע שטעט קאָנטראָלירטע בתי־חיים

אין ירושלים, טבריי', צפת, חולון, א.א.וו.

פאַראַנטוואָרטליך אין אַלע פּרטים פון חסד של אמת אַלס פאַך־מאַן — פּנוי עצמות נאָר כדין

רעקאָמענדירט ביי **גדולי הדור** דאָ און אין ארץ ישראל

PINCUS MANDEL

1569 47th St. Brooklyn, N.Y. 11219

Day and Night Phone - (718) 855-5121

עהרליכקייט, ראַיעלקייט

און פאַראנטווארטליכקייט דורכאויס.

יראים אָרטאָדאָקס טשאַפּעל

YEREIM ORTHODOX CHAPEL

93 Broadway, Brooklyn, N.Y. 11211

באַוואוסט פאַר איבער 30 יאָר אין חסד של אמת, אַלע התעסקות דורך חרדישע אידן, אַזוי ווי אין די אַלטע היים

קבורה אין ארץ ישראל

אַדורך געפירט גיך און פונקטליך

שטאַרק רעקאָמענדירט דורך גדולי הדור

FLATBUSH - BORO PARK - MANHATTAN

QUEENS - WILLAMSBURG

(718) 384-6784 DAY OR NIGHT

קרקע אין ישראל

For Burial Plots in Eretz Yisroel

contact

Chevra Oseh Chesed of Agudath Israel

84 Wiliam Street New York, NY 10038

Phone 212-797-9000 ext. 37

Agudist Benevolent Society

84 William Street

New York, N.Y. 10038

נוצט ביטע דעם קופּאָן:

- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -

צו דער חברה גומלי טוב של אגודת ישראל

84 וויליאַם סטריט, ניו יאָרק 10038

איך בין אינטערעסירט זיך אָנצושליסן אין אייער חברה

נאָמען . . . .

אַדרעס . . . .

שטאָט, סטעיט, זיפּ . . . .

טעלעפאָן, בייטאָג . . . .

אין אָוונט . . . .